

3. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans növelészeti közlöny.

Szeged, 1861. március 30.

Felölös szerkesztő:
Szeberényi Lajos.
(Lakása: Felsőház utca, 56-dik szám.)
Főmunkatárs: **Vince Sándor.**

Megjelen:
Minden hónap 10., 20. és 30-dikán.
Előfizetési díja:
Egész évre 2 forint, félévre 1 for.

Jutalmazott pályamunka.

(Vége.)

4. Mint hathat végre a tanító sikeresen az egész gyülekezetre? Oly kérdés, melyre az eddigiekben is meg van már a felelet, ha azt, mi eddig mondatott, mindenkire különbség nélkül alkalmazza. Ehez járul még:

a) Hol a tanító egyházi beszédek tartására jogosítva (kötelezve?) van, tárgyát, ha nem mindig is, többnyire úgy válaszsa, beszédét úgy irányozza, hogy az az ő szakmájába vágjon. Semmi a szentírással jobban meg nem egyeztethető, mint a növelés. Az abban szereplők mind megannyian az emberiség növelői voltak. A tudomány beese, növeléstani elvek magyarázása oly dolgok, melyek legjobban illenek a tanító ajkaira. Dogmatizálás, erkölcsi leckéztetések inkább a lelkésznek valók. Így hat ő ki mint tanító az egész gyülekezetre. Így köti össze az iskolát az étellel. Így lesz ő nem esupán az iskolának, hanem az egész gyülekezethez tanítója.

b) Legfontosabb tényező e részben a községi könyvtárak felállítása (lásd 1. a.). Ismerek falusi tanítót, ki a téli estvéken tisztességes házakat meglátogat, s ott vagy önmaga által szerzett, vagy máshonnan kölcsönzött tanulmányos könyveket olvas. Rendesen egy-egy kis gyülekezet hallgatja őt. Nem követésre méltó példa-e?

c) A gyümölcs-nemesítés egy azon ismérvek közül, melyek szerint valamely helység megítélhetik. Erre senki sem hathat jobban, mint a tanító. Az iskolai kertben oltványokat

ápol, azokat mindenkinek különbség nélkül ingyen, vagy oly csekély árért szolgáltatja, hogy a legszegényebb is megszerezhesse.

5. Toldalékul legyen még szabad kimondanom, hogy a tanító mindenben élő példaul tündököljék, tanítása életében legyen megtestülve. Különösen családját ügyekezzeük tükörül felmutatni. Legyen azért *a)* jó férj; *b)* jó apa; *c)* jó gazda.

a) A házias élet alapja, a kölcsönös szeretet, bizalom, becsülés kinyomata legyen mind n beszéde és eseleködete. Ha talán önhibája miatt is kellemetlenségei lennének, ügyekezzeük azt lehetőleg eltitkolni, nehogy a világ lássa, s abból rosra himet varrjon. A jó férj tiszte minden illetőnek saját lelkébe van írva; kérdezze meg azt, ne várjon itt erkölcsi leckéket. A meg nem romlott lélek mindig jobb tanító ilyenekben, mint bármely tudományos értékezés.

b) Hogyan növelhetné az mások gyermekét jól, ki a magáét növelni nem képes? Oly igaz s kétségbevonhatlan elv, hogy azt tanítója megítélésénél mindenki sinórmértékül veheti. Igaz, hogy más viszony van tanító és tanítvány, mint atya és gyermek közt. Igaz, hogy mint emlitem, a vak szülői szeretet saját gyermekében a hibát soha, vagy legalább ritkán látja meg, a másé iránt pedig még túlságos követelő is. De ha a tanító azon helyzetbe teszi magát voltaképen, melybe őt körülményei helyezik, ha személyében a tanítót és atyát összhangzaiba, egységbe hozza, nem lesz neki nehéz a feladat, saját gyermekei növelése körül is úgy járni el, hogy mindenkinek e részben követendő példaul szolgáljon.

c) Nálunk a tanító kevés egyházban van oly helyzetben, hogy gazdálkodás nélkül is megéllhetne. Nem tudnám határozottan megmondani: ez-e jobb, vagy az ellenkező? Én abban semmi oly roszat nem látok, mint igen sokan mások, hogy a tanító egyszersmind gazda is. Mert szerintem ez szintén egy út és mód, melyen ő a gyülekezettel találkozhatik. Nem szép-e az, ha ő e részben is oktatója ennek? Jól van, — mondják némelyek — de rendén van-e aztán, ha ő istállóját gyakrabban megnézi, mint iskoláját? Ha nagyobb gondot fordít barmaira, mint tanítványaira? Megengedem, de ha minden dolognak csupán ros oldalát vesszük gondolóra, ha nem tekintjük, hogy minden tett a világon elfajulhat: soha nem fogunk semmihez kezdeni. Hát mire való — kérdem — a becsületérzet az emberben? Mire, ha az nem használ, a pozitív törvény? Felejtkezzék meg bár némely tanító kötelességéről, áldozzék teste és lelke minden erejével Mammonnak: én nem kárhoztatom az elvet, hogy a tanító tisztességes

gazdálkodást folytasson. Mert abban való okossága, előrelátása sokakat szintén maga után von. Ha számba nem vesszük is, hogy az — illő határok között — nem egyéb, mint egyhangu hivatalos foglalkozásaitól szórakozás, mely úgy testi, mint lelki egészségére üdvös hatással van. Csakhogy — mondom — az szenvedélylyé ne fajuljon, a hivatalnak hátrányára ne legyen.

d) Hogy a tanító sikerrel működhessék a gyülekezetben, arra ő vele együtt különösen közremunkál nője. Helyén kívül lenne itt ennek háziasszonyi, női s szülői kötelmeit rendre elsorolni; helyén kívül a gyülekezet minden koru s rangu tagjához való viszonyát illetőleg erkölcsi szabályokat felállítani. Elég megemlíteni, hogy legyen ez — mennyire körülményei engedik — a betegek ápolója, a szűkölködők fölsegélője, a szomorú szívűeknek megvigasztalója. De különösen ügyekezzenek az iskolás gyermekekre és az iskolából kikerült ifjakra hatni. Amazok irányában viseltessék szelíden, szeretettel, tekintse azokat saját gyermekeikül, ha egyiknek vagy másiknak segítségére van szüksége, teljesítse azt elvontan minden rangkülönbségtől. A család és iskola között harmadik közvetítő a tanítónő. Az iskolából kikerült ifjuság különösen leányok irányábani viszonyát illetőleg elég legyen egyet kiemelni: Faluhelyen a szegény szülők ritkán vannak oly helyzetben, hogy leányaikat, ha akaratuk volna is, némi ügyességre a női munkákban, péld. varrás sat. taníttathatnák. Nem illő lenne-e a tanító nőjének erre ajánlkozni? Nem kötelezné-e le ez által maga irányában a szülőket? Nem jól esik-e neki az ebből bejövő anyagi jutalmon kívül később is az elismerés?

Ne gondolja senki, hogy a levegőből beszélek. Tényleges dolgok ezek, s olyak, melyek nem csak a némelyek által annyira magasztalt Svájcban s Németországon, hanem nálunk is, bár — fájdalom — nem általánosan, de mégis itt ott gyakorlatban vannak. A dolog részletezését s a kivitelt már mindenütt helyi és más körülmények határozzák meg. Azt egy rámára vonni nem lehet, nem szabad. Itt elég legyen csak ujjal mutatni. Kiben a jóakarát és készség megvan, könnyen el fog igazodni.

e) Felhozhatnók még a tanító irányában több igényeinket, péld. hogy ő legyen α) becsületes ember, β) buzgó keresztyén, γ) jó polgár. Szóval legyen az ő élete az erények összegének kinyomata. Mert hogy ő bármi részben, bármely körben s hivatalának bármi ágában sikerrel működhessék, feddhetlennek kell lennie gondolatában, beszédében és csele-

ködetében. Csak így kapcsolja ő hozzá a gyermekeket, iskolából kikerült ifjakat, szülőket, s az egész gyülekezetet a szeretet, becsülés, tisztelet, melyek az ő számára oly erkölcsi előnyök s hatályos vonzó erők, hogy azok az ő terhes munkáját megkönnyítik s eszközlik, hogy az ő minden szava jó földbe hullott mag legyen, mely terem gyümölcsöt némely harminc, némely hatvan, némely pedig százannyit.

Zsindely István.

A pozsoni főtanoda igazgatójának 1762-ben adott utasítás.

Instructio pro Domino Clarissimo Rectore.

I. Quoad Studiorum cursum.

1) Clarissimo Domino Rectori invigilandum est, ut leges scholasticæ diligenter ab omnibus, tam doctibus, quam discipulis observentur. Leges prædictæ non tantum quovis Trimestri perlegendæ, sed etiam parietibus in tribus Classibus superioribus affigendæ sunt, ut iis, a quibus observandæ veniunt, semper præ oculis versentur. Inferiorum Classium discipulis legum summa et sensus, cum eæ publice prælegentur, lingua vernacula exponenda erunt.

2) Dabit operam Cl. D. Rector, ut studia per universas Classes secundum seriem ab I. Conventu præscriptam quam diligentissime tractentur. Itaque lectiones publicæ justo tempore inchoari, justo item finire debent.

3) Sub finem cujusvis hebdomadæ colloquium scholasticum instituendum est, in quo quidem colloquio Cl. Dominus Rector explorabit primo, quæ et quanta studiorum pensa a D. Collegis pertractata sint, deinde an ordo in serie lectionum præscriptus rite fuerit observatus, denique si quid ob incidentes casus peculiariter monendum esset, quod vel D. Collegas, vel singillatim nonnullos eorum concerneret, id in caritate collegiali, serio tamen et graviter præstandum erit. In fine colloquii res scholastica universa Deo, veræ sapientiæ auctori, piis precibus commendanda.

4) Pensa singulis hebdomadibus pertractata Cl. Rector in librum scholasticum diligenter inseribi curet, ut hac ratione Dominis Patronis librum hunc occasione examinum scholasticorum inspecturis de ratione studiorum et doctium diligentia luculenter constet.

5) Dominus Rector in eo imprimis quam diligentissime elaboret, ut Juventus omnium Classium ad rectam Dei cognitionem ejusque amorem, adeoque veram pietatem, diligenter atque fideliter ducatur. Quod ut commodius præstare possit, intrandæ ei erunt subiinde Classes et Juventus seriis admonitionibus non tantum ad diligentiam in excolendis litteris, sed imprimis ad veram pietatem excitanda. Id quidem prætendi non potest, ut Dominus Rector sub lectionibus publicis in Classe prima occupatus multum temporis invisendis aliis Classibus impendat, non erit tamen impossibile ad unum aliudve momentum ad alias etiam Classes divertere et ibi necessaria monita peragere. Rogabit præterea Dominos Inspectores, ut reliqua supplere velint.

6) Invigilandum etiam est, ne se Juventus scholastica a cultu publico temere subtrahat, aut cum ei interest, petulantia proterviaque sua scandalum aliis det uominique scholastico ignominiam conciliet.

7) In eo etiam elaborabit Dominus Rector, ut Juventus scholastica in vestitu modestiam atque gravitatem, ordine scholastico dignam, observet et levitatem omnem, tanquam cultoribus litterarum indignam, sollicite fugiat.

8) Ut D. Rector auctoritatem suam in eo melius tueri et bonum ordinem in schola conservare possit, Domini scholarum Alumneique et pædagogorum collegii Inspectores Classes Alumneumque et Pædagogorum cœtum perInspectorem vel Rectorem, dum et quando necessitas exegerit, cogendum et convocandum sæpius visitabunt, exploraturi, an omnia debito fiant ordine et tam Docentes quam discentes ad diligentiam excitaturi.

9) Cum in schola casus oriuntur difficiles atque extraordinarii, tum res cum Inspectoribus communicanda est, ut ejusmodi casus eorum consilio atque auctoritate in silentio componi possint. Quodsi casus fuerit majoris momenti, is ad P. Dominum Judicem vel Consulem, tanquam rei Evangelicæ Inspectorem Primarium deferendus erit.

10) Clarissimus Dominus Rector, Conrector et alii Collegæ bene præbarati ad lectiones publicas accedant, quod monitum Dominus Rector in scholasticis congressibus Collegis suis ob oculos sæpius ponere non intermittat.

Instructio pro Cl. Domino Rectore

II. Quoad Pædagogos.

1) Invigilandum est D. Cl. Rectori, ut leges scholasticæ pædagogis late diligenter ac fideliter ab his observentur. Cum

itaque Pædagogus alicui Patronorum dandus est, ei leges hæc diligenter inculcandæ sunt, ut ita omnes Pædagogi officia sua recte intelligant eaque prompte exequi discant. Quod ut eo facilius succedat, intendendum, ut prior disciplina quoad Pædagogos vigori suo restituatur.

2) Aequum est, ut Dominus Rector Pædagogos ipse introducat eosque præsentibus Patronis, qui eos in ædes suas recipiunt, officii commonefaciat.

3) Ut Pædagogi eo diligentius officio suo defungantur, a Cl. Domino Rectore identidem visitandi sunt, qua occasione D. Rector rationem private institutionis et ordinem lectionum explorabit.

4) Ut Dominus Rector eo melius explorare possit, an Pædagogi recte officio suo defungantur, exquirendum erit ex parentibus liberorum, an illi Pædagogorum suorum moribus et institutione contenti sint vel minus. Poterit tamen D. Rector, quæ in his tribus punctis describuntur, cum Collegis suis partiri, qui per Dominum Rectorem sibi injuncta fideliter exequantur relationemque desuper faciant.

5) Dominus Rector Pædagogos sine causa ne mutet, neque eos, qui sine ejus scitu aut indultu pædagogiam dereliquerunt, in Alumneum recipiat.

6) Iniquum videtur, ut Pædagogi præter victum solarium aliquod a Patronis exigant, dabit itaque Dominus Rector operam, ut in hoc passu querelæ civium finem accipiant. Si quis tamen Patronorum Pædagogo suo certam laborum mercedem constituere voluerit, id non videtur esse impediendum.

7) Si dominus Rector animadverterit, pædagogos a suis Patronis indigne haberi: tum in tali casu incumbet Domino Rectori tales Patronos debita cum modestia monere in eoque adlaborare, ne animi Civium a studiosa Juventute abalienentur.

8) Siquidem fieri nequit, ut Dominus Rector Pædagogis semper adsit eorumque institutionem exaudiat, necessarium esse videtur, ut collegium Pædagogicum instituatur, in quo Pædagogis et aliis, qui se ad has institutiones parant, sufficiens instructio danda, qua ratione tenella ætas recte educari debeat. In hoc Collegio præcepta de juventute recte educanda fideliter explicari debent, ut ea in pædagogiis cum successu applicari possint. Imprimis ars cathechetisandi hoc in Collegio Pædagogis fideliter commonstranda est, et nonnunquam etiam praxis hujus doctrinæ salutaris instituenda. Et quoniam præcepta eorum, qui ipsi eadem violant, nullam habet in animis audientium efficaciam, in collegio hoc omnes Pædagogi ad veram pietatem quam efficacissime admoneantur.

9) Occurrunt sæpe casus in pædagogis, qui discentium parentes feriunt quosque nec D. Rector nec Pædagogi emendare possunt, tales Dominus Rector Ecclesiastico Scholarum vel Pædagogii Inspectori deferat. Cujus officium erit juxta Christianitatis et prudentiæ regulas ea, quæ necessaria erunt, apud Parentes agere.

10) Sit inter Pædagogos unus Senior, qui quidquid boni vel mali apud pædagogos vel eorum discipulos per decursum totius mensis observaverit, illud secreto connotabit primaque sequentis mensis die scripto Domino Rectori, secretiora vero verbo referet.

Instructio pro Clar. Domino Rectore

III. Quoad Alumneum.

1) Curam Alumnei sicut antea, ita posthac etiam Dominus Rector habeat. Ut tamen omnia eo meliori ordine administrari possint, inspectio Alumnorum, quoad mores et studia, Domino Reverendo Institoris committitur, qui in eo potissimum elaborabit, ut alumni vitæ probitate et Christiana vitæ institutione emineant et se Deo ac Patronis, quorum liberalitate sustentantur, commendent. Dominum Inspectorem in his et aliis Dominus V. Notarius Stettner secundabit.

2) In alumneum nemo peregrinorum recipiendus est, nisi qui instructus fide digno testimonio, vitæ honeste actæ ac diligentiae in studiis ad scholas nostras accessit. Jus recipiendi in alumneum eo in casu, quum numerus Alumnorum completus non est, Domino Rectori competere videtur, sed is recipiendos prævie Domino Inspectori ordinario, præhabito examine, insinuet et ab ejusdem dispositione præstoletur.

3) Clarissimus Dominus Rector nomina Alumnorum in peculiari indice scripta habeat in eoque patriam et tempus, quo singulos recipit, adnotet, ut I. Patronatui constet, quot et qui sua liberalitate in alumneo alantur.

4) Observatum est hactenus nonnullos justo diutius in Alumneo vivere, æquum proinde esse censetur, ut beneficium Alumnei nonnisi ad triennium vel ad summum quadriennium concedatur. Quodsi quis diutius beneficio uti vellet, is non alias, quam expresso Domini Perillustris Inspectoris vel Conventus indultu in alumneo tolerandus erit.

5) Domino Alumnei Inspectori non secus et Domino Rectori incumbet, benefactores pro Alumneo procurare et qui beneficia denegant, eos ad ulterius quoque præstanda disponere.

6) In ordine eo ordine res alumnei servetur, ut quando

cunque I. Conventus relationem desuper desideraverit, Dominus Alumnei Inspector eam exhibere possit.

7) Senior Alumnei prima vel secunda cujuslibet mensis die Domino Rectori scripto super iis, quæ in Alumneo aguntur, relationem exhibeat, exprimendo in eodem primo, an Alumnorum numerus sit auctus vel diminutus, secundo qui excessus vel vitia in Alumneo fuerint observata, tertio omnia, quæcunque superioribus scitu sunt necessaria, exprimat. Hanc relationem scholæ Rector semper cum AlumneiInspectore communicabit, extra quam Senior, quæ necessaria erunt et medellam exigunt, Rectori vel Inspectori quoque referre obligabitur. Ut porro omnia in ordine ad scholas, Alumneum ac pædagogos salutariter per I. Conventum debitum sortiantur effectum, observandaque per eos, quorum interest, exactius observentur, visum fuerat, curas circa præmissa dividere et hinc: defertur conventualiter.

Inspectio Scholarum Domino Reverendo Ribinyi eidemque assistent P. Dominus Jonas Krisár Senator, Clarissimus Rector et Majthányi Centumvir.

Inspectio Pædagogorum D. Rev. Beer nominanturque pro assessoribus P. Dominus Schütz Senator, Rector seu Conrector et Hoffhantz Centumvir.

Inspectio Alumnei Rev. Domino Michaeli Institoris Mossóczy, Assessores D. Stettner V. Notarius et Attin.

Inspectio Scholarum Puellarum et Foundationis Peschkoianæ Domino Rev. Klein, adjungitur eidem P. D. Malik Senator et Poltz Centumvir.

His functionibus per singulos acceptatis, circa hos Inspectoratus statuitur, ut

1) Suprema omnium eum ad D. Judicem vel Consulem, qua rei Evangelicæ Inspectorum et ad Conventum pertineat

2) Quilibet Dominus Inspector eum suo Collegio semel sub initium cujuslibet Trimestris spatii considerare et materias ad suum Inspectoratum pertinentes assumere obligabitur. Licet tamen, necessitate ita exigente, etiam sapius consessus indicere.

3) Scholæ Rector ad quemlibet consessum invitetur, qui si aliis occupatus comparere non potuerit, Collega in consessu præsens eidem omnia referat.

4) Advocati continuo Posenii manentes, uti sunt Domini Martinus Kováts, Michael Fodor, Petrus Sarnotzay, Stephanus Halász, Huber, Conrady, ad has sessiones adhiberi possent, sit itaque in arbitrio Dominorum Inspectorum quem quilibet pro suo Collegio requirere voluerint.

5) Quolibet Semestri spatio pure in rebus scholasticis, si tamen necessitas exegerit, etiam saepius Conventus celebretur.

6) Cum Spectabilis Dominus Stephanus Zittkovszky Senior continuo Posonii maneat, requiratur pro consulente, ut in occurrentibus casibus Domini inspectores et alii ad eundem recurrere possint, quibus tamen apud quemlibet ex patronis accessus semper patebit.

7) Res Academiae Candidatorum et jam eo expeditorum peculiarem curam requirit. Haec conceditur D. P. inspectori, qui tamen quaspian regulas cum concursu ministerii et Rectoris quoad eo expeditos et expediendos elaborare non intermittet.

Ex Conventu Coetus Evangelicorum Posonii die 25. Novembris 1762. celebrato per Josephum Stettner Liberae Regiaeque Civitatis Posoniensis Juratum Vice Notarium et Conventualem Syndicum m. p.

G a m a u f gyűjteményéből közli G—y.

Iskolai titok

az alsó-szuhaí h. h. négy osztályu nép- s példányiskolából.

Protestáns népiskoláink nagy része, egy tanító vezetése alatt halad az értelem s művelődés nagy célja felé. Lehetnek, sőt vannak népiskolák, hol a senki után nem váró drága idő nincs kellően, a lehetőségig fölhasználva; lehetnek, sőt vannak népiskolák, hol a növendékek a régi mechanismus önterhe alatt görbednek anélkül, hogy igazi süker s kivánt eredmény koszorúzná a fáradozást. Van ugyan leckerend adva, mely a h. h. négy egyházkerület által is jóváhagyatott; van különkülön egy, két, három, négy tanítóval bíró népiskolák számára. A három utolsó nagyon célirányos és helyes lehet, hanem az elsőnek — az egy tanítóval bíró népiskola leckerendének — vannak hiányai. Ilyen hiány: hogy az egyházi énektanításra semmi idő nincs szabva, pedig az éneklés nálunk a templomi istenítiszteletnek egyik lényeges része — mint mondatik — az éneklés kétszeres imádkozás. Templomi istenítiszteletünkben szép éneklés által az ájtatosság s keresztyéni buzgóság hatványozódik. Ha iskolás növendékeinket nem tanítjuk énekelni, mit várhatunk tőlük mint fölnöttektől? Kegyességük félszegüvé, buzgóságuk rideggé válik.

Ilyen hiánya az érintett leckerendnek, hogy igen gyakran igénybe kell vennie a tanítónak a segédtanítványt, mely eljárás által csak a mondottak ismételtetnek, és semmi új nem állítatik előtérbe. Falusi népiskoláinkban már a helyiség sem

igen alkalmas a szóban levő leckerend főkélyes életbeléptetésére, mert nagyon célszerű volna, ha legalább két tanteremmel bírnának népiskoláink, első és második osztály az egyik, harmadik és negyedik osztály a másik tanteremben.

Nem célom ugyan a nt. egyetemes népiskolai választmány jóváhagyott leckerendét bírálgatni, hiányaiban fölmutatni, hanem hogy tanítótársaimat az alsó-szuhai népiskolába illőleg bevezethessem, szükségesnek láttam előzményül fölhozni az elénk irott lecketervet, mert Alsó-Szuhán a leckerend ezen alapul; ha ez nem leendett, itt a tantárgyaknak ily beosztása sem volna.

Reggel, midőn a tanító bemegy az iskolába, legelőször a III. és II. osztálybeliek irgyakorlatait szépírás példányokkal ellátva osztja ki; az I. osztálybelieknek szenttörténeti elbeszéléseket ad elő előszóval, s gyakorlatokat tart az írvaolvasásból, mialatt a IV. osztály az új szövetségéből főszóval sorba olvas, olvasás után írópapirait kapja szépírási példányokkal ellátva; a harmadik osztály már ekkor leirt, míg a IV. osztály ír, a III. olvas természetrajz vagy világ- és földismeretből utánfogalmazásra való tárgyakat.

A vallástanból az előlegesen megmagyarázott lecke-kérdések mondatnak föl a III. és IV. osztálybeliek által, s a következő napra új kérdések magyaráztatnak, miután egy-egy főlshólitott tanítvány fölolvasta. Ezalatt a II. osztály írópapirosát beadja, egy a legnagyobb s értelmesebb tanítványok közül átnézi, az I. osztály téli időben pihen, nyárban pedig a szabadban erkölcsi s illemszabályokat utánmondás után tanul.

Ezután a II. osztály áll a tanító elé, minden idetartozó gyermek „Erkölesi és vallásos olvasó könyv“vel kezében, egy fönhangon, s a többi ugyanazt magában olvassa, s a fönhangon olvasó, a tanító által tett kérdésekre — amint az olvasmányt megérté — felel. Ezután sz. Dávid zsoltárait és szent-történeti kérdéseket mondanak föl. Míg ez a II. osztálylyal történik, a III. és IV. osztály fogalmaz, a III. osztály az imént olvasottat, a IV. osztály leveleket, nyugtákat, kötvényeket s a t.

Végre az I. osztály kapja ki nekivaló példányokkal ellátott írópapirosát, a II. és IV. osztály palatáblán a fölrott számpéldát kidolgozza, s a III. osztály reáltudománybeli lecke-kéjét mondja föl s magyarázatot hall; ezalatt a IV. osztály kidolgozván számföladatát, reáltudományból lecke-két mond, s a III. osztály dolgozik számot palatáblán, és a nagyobb tanítványok egyike a II. osztály kidolgozott számföladatát vizsgálja. Ének s imával végzödvén a tanórák, a gyermekek hazamennek.

Délután az iskolai táblára kótázott énekdallam várja a följevő növendékeket, miután ének és imával megkezdett a délutáni leckemenet, a lekótázott éneket betanulják a III. s IV. osztálybeliek, hanem velök a gyengébbek is együtt énekelnek. Az énektanulás végeztével a II. III. osztály ír, ezalatt a IV. osztály magában az új szövetségéből olvas, az I. osztály a tanítóval írvaolvas.

A II., III., IV. osztály palatáblán dolgoz ki számtani föladványokat, mialatt az I. osztály a számtan elemeiből nyer oktatást a tanítótól.

Végre a III. IV. osztály magyar nyelvtani szabályokat mond föl, a hozzájuk fogalmazott példákat fölolvassván elemezi, vagy neveket és igéket ragoz, a tanító az írottakhoz még több példákat is mondhat. Ezalatt az I. osztály példányról papirosra ír, s a II. osztály egy tanítványnak olvassa a reggel olvasottakat s sz. történeti kérdéseket ismételve zsoltárokat mond.

Ezután, kivált a téli rövid napokban énekekkel s imával rekesztvén be a napot, haza oszolnak.

Nyárban pedig, midön a napok hosszabbak s kellemesebbek, tekintetbe véve azt, hogy falusi népiskoláink némi kisedővódai szinezettel is bírnak, amennyiben a szülök mezei munkáikkal vannak napestig elfoglalva, hon nem levén, a gyermekek legbiztosabb és legjobb helyen vannak az iskolában, öt-hat órától még estig, legalább is pár óranyi időköz esik, ez időköz a tanítványok írás, olvasás s számadásbani versenyzéssel, az apróbbak imák, erkölesi és illemszabályok tanulásával a szabadban töltik el. Ilyenkor az eddig nyomasztóan meleg lég hüsebb, s a gyermeki lélek fogékonyabb, azonban hogy túl ne terheltessenek, félórai játék testgyakorlatul engedtetik nekik. *)

Ha Alsó-Szuhán szorgalmi kert volna, ilyenkor a tanítványok ott is megjelenhetnének; a fejledező csemeték természetéről, nemesítéséről, ápolásáról magyarázatokat hallhatnának, de ez Alsó-Szuhán nincs.

Ily beosztással használtatik föl az alsó-szuhi h. h. négy osztályu nép- s példányiskolában az idő. Megjegyzendő még, hogy szerdán délután az osztályok krétával számolnak (a négy alaplüveletet, törtek négy műveletét, arány és társasági szabályokat), szombaton délután fejbeli számvetésben gyakoroltatnak. Mind szerdán mind szombaton délután: ütenyírás.

*) Mi a 4 órasi tanulást is sokalljuk, s a gyermek lelkére és testére nézve egyaránt károsnak tartjuk. És itt a 4 óra még „egy párral” megtoldatik. Ez nem helyeselhető.

A fogalmazásra nézve megjegyzendő: az egyik napon (hétfőn) fogalmazottak, másnap (kedden) fogalmazás helyett fölolvastatnak, s a hibák lehetőleg kijavíttatnak; ezidő alatt a II. osztály egy tanítvány segélyét veszi igénybe. Hétfőn, szerdán, pénteken délig a vallás mellett természeti tudományok, kedden, csütörtökön, szombaton délig a vallás mellett, a III. osztályban földrajz, a IV. osztályban Magyarország története taníttatik.

Iskolai eljárását nem szereti, s nem kívánja minden népiskola-tanító nyilvánosságra hozni, csak az eredményben ohajtja tanítói érdemét föltüntetni, az egyházi előjáróság s szülők méltánylását kivívni. Nálunk a tanító iskolai eljárása igazi „iskolai titok“, melyről az isisi fátyolt levonni legelőször nekem jutott szereneseül.

Nyilvánvaló, hogy az egyetemes népiskolai választmány által helybenhagyott leckerend, egy egy tanítóval bíró népiskolában sincs úgy alkalmazva, életbe léptetve, amint van, hanem kisebb-nagyobb módosítással s eltéréssel. Az ügynek igen jó szolgálatot tennének mindazon népiskolatanító társak, kik eljárásaikat úgy amint van, nyilvánosság elé hozzák, hogy kiknek szükségünk van rá, belőle okulhatnánk, s az időt, mely senki után nem vár, lehetőségig fölhasználván, népünk gyermekeinél a szellemi művelődés alapját minél erősebben megvethetnők! — Előadásom szemléltetővé tétele végett álljon itt a következő:

Leckerend

egy tanítóval s négy osztálylyal bíró népiskolában.

Órák	I. osztály	II. osztály	III. osztály	IV. osztály
7—8	Vallás s írva- olvas. t.	Ír. m.	Ír. m. olvas. m.	Olvas. m. ír. m.
8—9	Erkölesi sza- bály. m.	Írását adja be e. t.	Vallás. t.	Vallás. t.
9—10	Pihen	Olvasás, sz. tör- ténét. zsoltár t.	Fogalmaz m.	Fogalmaz m.
10—11	Ír. m.	Szám. e. t.	Szám. m. reáltud. t.	Reáltud. t. szám. m.
D e i u t ó n				
1—2	Ének tanóra	Ének tanóra	Ének tanóra	Ének tanóra
2—3	Írvaolvas. t.	Ír. m.	Ír. m. olvas. m.	Olvas. m. ír. m.
3—4	Szám. t.	Szám. m.	Szám. m.	Szám. m.
4—5	Ír. m.	Olvas. e. t.	Nyelvtan t.	Nyelvtan t.

Kállay István.

Az iparosok (,) vagy László mester. A „Szegedi Híradó“ által tiz aranynyal jutalmazott pályamű. Irta: Barsi József. Szeged, nyomtatta Burger Zsigm. 1860. Kis 8., 131. l. Ára 40 kr.

Kimondhatatlan hátrányára van az irodalmunknak, hogy kizárólag irodalmi lappal nem bírunk, mely a megjelenő nevezetesebb termékek terjesztését, a gyom irtását tűzvén ki föladatúl, biztos iránytűül szolgálna a közönségnek. E nélkül sok becses kincs szemétdombon heverő gyémánt gyanánt vész el, a nélkül, hogy a világ tudomást venne róla; míg másfelől nem egy hangosan kürtölt hitványság elterjed a jó ügynek nemcsak nem javára, sőt valóságos ártalmára. Az előbb említett sorsra jutott az előttünk fekvő könyvecske is, mely ha véletlenül nem akad kezünkbe, a hírlapok ismertetése nyomán nehezen jut hozzánk. Pedig jó lelkiismerettel mondhatjuk, hogy oly könyv ez, melyet okvetlenül kellene olvasnia minden tanítónak, minden apának és anyának. Szerző e művében következő kérdésre felel: Mit tehetnek a szülők és iparosok azon célra, hogy növendékeikből életrevaló, derék iparosokat neveljenek?

Azonban, dicséretére legyen mondva a derék szerzőnek, nem engedte magát csupán az iparosok növelésére szoríttatni, hanem kiterjed az általános növelési elvekre; mert igen jól tudja, hogy első éveiben minden gyermeket nem bizonyos meghatározott pályára, hanem úgy kell növelni, hogy az emberi társaságnak hasznos tagja, a hazának derék polgára legyen, hogy általános emberi műveltséggel birjon. E tekintetben tehát könyvét úgy tekinthetni, mint népszerű növeléstan pótlékát, minek hiányát még érzékenyen érezzük. És itt oly helyes, oly alapos elveket fejteget, hogy olvasásuknál nem lehet egyéb ohajtásunk, mint az, vajjha ezt minden apa ne csak olvasná, de tanulmányozná is, ne csak tanulmányozná, de az életben is alkalmazná.

Hogy a nyájas olvasó láthassa, milyen kérdésekkel foglalatoskodik e munka: ide igtatjuk az általános érdekű két első rész rövid tartalmát. Első fejezet. A gyermek az apai háznál. 1. A jó növelés akadályai. 2. A jó növelés kellékei. 3. Az oktatás első elemei. 4. Kisdedővő intézetekről. 5. Az elemi tanoda. 6. A tudomány ágairól. Második fejezet. Pályaválasztás. 7. A helyes pályaválasztás akadályai. 8. A helyes pályaválasztás kellékei. 9. Az iparosok pályája. 10. Az iparos munkásság kellékei. E jegyzékből is kivehető, hogy mindezek a tanítóra és növelőre közvetlenül tartozó kérdések. A harmadik fejezet az iparossal a műhelyben foglalatoskodván,

ez csak távolabbról vonatkozik a tanítóra, de bizonyosan ezt is a legnagyobb élvezettel fogja olvasni.

Uraim, tanító urak! Siessenek e becses könyvecs két megszerezni és ügyekezzenek azt, ahol csak valami községi könyvtár van, annak számára megszereztetni. Hiresebb, kikiáltottabb munkák lehetnek azokban, de mely gyakorlatibb hasznot hajtana ennél, olyat nem sokat nevezhetnek. Arról már meggyőződhetek olvasóink, hogy nem szoktunk föltétlenül mindent dicsérni; mert dicséretünket csak azon könyvek számára tartjuk fön, melyek azt valóban megérdemlik. A László mester pedig ilyen.

Kapható Szegeden Burger Zsigmond könyvkereskedésében, s általa minden hazai könyvárusnál megszerezhető.

Sz.....i.

TÁRCA.

Belföldi tanügyi szemle.

□ **Makó.** Mint a minden jök áldáskivánátiban elnyugodott Népt. könyvének szóval és tettel barátai valánk: ily ügybaráti meleg érzéssel üdvözöljük a szerény Iskolai lapot is, jóakaró, s küzdelmes közlönyét a honi prot. növelészeti iskolaügynek. Adja az ég, hogy ne csak maga a lap, hanem általában ama nagy közönség is átment légyen egy új metamorphozison, melynek érdekében hordozza névben legalább megújított lobogóját!!

Ily őszinte baráti kézszerítés után legyen szives t. szerk. úr helyet adni e rövid igénytelen soroknak.

Tavaszi közvizsgálataink f. hó 10--15-ig tartattak, nem igen nagy számú (talán mert napjainkban mozgalmasabb politikai jelenetek veszik inkább igénybe a figyelmet) közönség jelenlétében. Egy év előtt egyháztanácsunk akép intézkedett, miszerint a tavaszi közvizsgálatok első ízét a confirmandusok vizsgálata képezze, önként értendő ünnepélyességgel. Így történt ez jelenleg is; f. hó 10-én vasárnap d. u. isteni tisztelet alkalmával t. J. A. lelkész úr által egyszerü de szivemelö ünnepélyességgel avattattak föl egyházunk zsenge új tagjai. És ez nagyon helyesen is van így; a gyermek életében ily nevezetes fordulópontot képezö eseményt, minél inkább kiemelni s jelentösbbé tenni az egyház érdekében is történö dolog. — A mi a többi vizsgálatok eredményét illeti: mint legközelebb mult alkalommal, úgy most általánosán kielé-

gítőnek, részletenként itt-ott kitünőnek mondható. Kiki sáfárkodott a neki adatott talentomokkal, a mint öneki a kegyelem adatott arra; de azokat elásó gonosz szolga csak egyszem találtatott. Egyébiránt meg kell említenem, (ha nem is intésül, hanem tanulságul sokaknak) hogy ami emelkedött nézetű iskola-felsőbbjeink s lelkészeink, az ily közvizsgálatokat nem annyira a tanító, mint a gyermekek részéről való számadás-napjául tekintik, szüleiknek tartozólag. A tanító, szerintök munkálkodása legténylegesebb helyén az iskolában, a tantárgyak, fegyelem, s iskolai növelés közvetlen kezelésénél tekintendő s ítélendő meg, voltaképen mit ért, mit tehet? Egyik elemi osztály vizsgálata alkalmával megyei alügyész, t. Kovács József úr 8—10 frtnyi öszseget osztott ki kitünő gyermekek jutalmazására, s szegény tanulók némi segélyezésére. E derék hazafi s iskolabarát nevével nem először találkozok már e terén a t. olvasó közönség. Vajjha minél többen kövessék az ő szép nyomdokát!!

Az egyház részéről szintén osztatnak ki jutalom-könyvek „a magyar reformált vallású nép számára kiadott egyházi könyvtár“ füzetei. Csak az a kár, hogy ezeknek, bármily jeles tartalmuk mellett, a gyermek mint gyermek a jutalmazás édes érzésén kívül, nem sok hasznát veheti. „A gyermeknél kerülni kell a hibát, mely súlyosan boszulja meg magát, miszerint az ő éveit, fokozatos fejlődését tulszárnyaló dolgok általi tanítása legtávolabbról is céloztassék.“ Figyelmet érdemlő növelészetű maxima. No! de másként lesz ez is nem sokára, úgy hiszszük. Isten önnel t. szerkesztő úr, legközelebb más körülményeinkről is többet.

Külföldi tanügyi szemle.

— Berlin. A mult hetekben itt két gyűlés tartatott a vakok oktatása ügyében. Ezek föladata volt, megvizsgálni: mi eredményre vezet az úgynevezett Moonféle tanmód. 1839-ben ugyanis egy Moon nevű vak angol vakok számára 25 írásjegyet talált föl, melyek hét alapidomból származnak. A mult évben Moon Berlinben levén, tanmódja többek tetzését megnyerte, s ezek közül ketten az ő rendszerét elfogadván, több vakot e szerint oktattak olvasásra és írásra. Az ezekkel tett vizsgálat kedvező eredményt mutatott. Különös előnye e rendszernek az eddigiek fölött, hogy szerinte a vak hosszabb ideig olvashat megeröltetés nélkül. Egy jelen volt megvakult lelkész abban tatálta e rendszer főérde-

mét, hogy az csaknem általában mértani alapidomokból áll, milyenek: az egyenes vonal, kör, négyszeg, szeg és egy vonal által átmetszett egyenlőségjel. (†) Megállapodás abban történt, hogy a régi rendszer ki ne küszöböltessék, hanem az új által pótolassék.

* **Poroszország.** Számos dortmundi polgár kérvényt intézett a képviselő házhoz, melyben kívánják, hogy a kormány oktatási törvényjavaslat előterjesztésére szólíttassék föl. A kérvény vége így hangzik: „Hogy az iskola a kiskorúságból kiemeltetvén, az egyházzal együtt legyen a népnövelés főtenyezője, hogy törvény és ne önkény uralkodjék, következőleg az iskola az alkotmányos jogok teljes birtokába jusson; hogy szervezet létesíttessék, mely szerint a tanító, a községek és tartományi hatóságok az önkormányzatban kellően részesíttessenek; hogy a tanítói kar az eddiginél fensőbb képzést nyerjen s nyomasztó életgondoktól megmentessék“ stb. Más tudósítások szerint a közoktatási miniszter bizonyos alapelveket most állíttatott össze, melyek az oktatási törvény alapjául szolgálандnak.

— **Görögországban** van jelenleg 900 elemi iskola, melyben 50,000 gyermek nyer ingyen oktatást. A fensőbb tanintézetnek 600 növendéke van, a katonai tanodákban és a polytechnicumban több 700-nál. — A tengerészeti, művészeti és ipariskolára az alapítványok megvannak. A növeldék közül az athenei „Arsakion“ a királyné pártfogása alatt álló intézet a legelső helyen áll. Ennek főbb rendöltetése barát-nöket (?) képezni, e mellett a kairoi és jassyi gazdag görögök is itt növeltetik leányaikat. (P. N.)

Üzenetek.

— *Nagy-Kürtös.* — Isten hozza minél előbb. Csak aztán az a munkaöszön ne késsék ismét — évekig.

— *Karcag.* — Lapunk szűk köre nem engedi, hogy a gymnasiumi reformra sok helyet fordítsunk. Kivételkép azonban alapos és nem nagyon terjedelmes cikkeket szívesen fogadunk. A mostanit közöljük.

— *Pitvaros.* — M. Gy. A Prot. népkönyvtár nálunk nem, de könyvkereskedőknél és a kiadó Réthy Lipótnál Aradon kapható. Megszerezhető Burger Zsigmond, helybeli könyvárus által is.

— Sz. A. Vallástanának ismertetését kaptuk és adjuk.

Előleges érsítés. — Az elmaradt januári és februári számokért egy füzetel fogjuk t. előfizetőinket kárpotolni, mely már sajtó alatt lévén, legközelebb fog szétküldetni.

Nyomatott Szegeden, Burger Zsigmondnál.